

PAKSY ESZTER

PAPI ÉLET KÖZÖSSÉGBEN BESZÉLGÉTES NAGY KÁROLY ATYÁVAL

Már sok éve motoszkál bennem, legalább az, hogy papok is legalább úgy járjanak össze, mint mi a kisközösségeinkben.

Egy barátságosnak tűnő pap ismerősömnek már említettem is, hogy ez milyen jó dolog. De ennél sokkal több kellene, legalább úgy, ahogy a cikkben mesél a fokolárról. És nem csak a kiégés ellen.

Itt azért eszembe jut, hogy a Bokorban sem valósult meg az, amit Gyurka bácsi sokáig mondogatott: az életközösség. Nekem személy szerint nagy vágyam volt, de már idős vagyok hozzá. Néhányan próbálkoztunk is vele, sajnálom, hogy nem jött össze. (HJ)

Nagy Károly, azaz Károly atya 14 éve érkezett a kiégett, 'lenullázódott' – azaz gyakorlatilag hívő-mentes területté vált, szellemileg is kiégett Rózsafüzér Királynéja plébániára. Ismerős helyzetbe! Ahonnan ugyanis jött, ahonnan sírva búcsúztatták s ma is visszavárják, az sem volt akármilyen: Havanna lakótelep, üres templom és üres 'hívők'.... De lett a kertben egy macskamentes homokozó, kisbabásoknak-gyerekeseknek.

Hat évvel később az egyik képviselőtestületi (KT) ülésünkön (mert nemcsak évi egyetlen van ilyen nálunk, hanem valódi tanácsadó testületként működött a KT-t) – kérte, hogy találjunk már ki valamit, mert a hátul lévő gyerekek zajától maga sem érti prédikációját: 'még a végén valami oda nem illőt mondok majd, igaz, az sem lesz érthető' - mosolygott. Elgondolkodtunk:

- Károly atya, ennek mind te vagy az oka.
- Hogyhogy?
- Nézd, amikor idejöttél, kiégett, ablaktalan templomban némán kószáló 20-30 öreg-öregébb hívő 'néma áhitattal' – hallgatott. A gyerekek azóta érkeztek, vagy jöttek ide.. .. ezt nem tudod tagadni.

Többé erre nem panaszkodott.

Szakértők szerint a növények, a fák nemcsak elhullajtják magjukat, hanem maguk is gondoskodnak arról, hogy alattuk és körülöttük jól termő és az utódoknak is majd megfelelő legyen a talaj.. .. Erről szól a riport. (zsgv.)

Az utóbbi hetekben sokakat megrázott a hír, hogy egy ismert pap otthagya hivatását. Egyik indoka a magánytól való félelme volt. A Fokoláre Mozgalom lelkiisége közösségi lelkiiség. Számos pap is éli ezt a lelkiiséget és elkötelezett tagja a mozgalomnak. Léteznek úgynevezett papi fokolárok. Nagy Károly budapesti plébánossal arról beszélgettünk, mit jelent

számára a papi közösség, hogyan védi őt a fokolárhoz tartozás a magánytól, kiégéstől. Kérdeztük őt papnevelésről és a lehetséges újításokról is egy élhetőbb, közösségibb papi életforma érdekében.

Hogyan találkoztal a Fokoláre Mozgalommal és miért csatlakoztal hozzá?

Egerben voltam kispap, amikor Tomka Feri atya hazaérkezett római tanulmányútjáról, ahol az új lelkiiségi mozgalmakat szinte mind végiglátogatta és beszámolt nekünk róla a szemináriumban. Többféle lelkiiséget mutatott be: Taizét, a karizmatikusokat és a Fokoláret is.

Amikor a fokolárról beszélt – ami közösséget, tűzhelyet jelent – rögtön belém lobbant: ez kell nekem. Emlékszem, hogy már a szünetben páran összedugtuk a fejünket a kispapok közül, hogy jó lenne itt is valamilyen közösséget csinálni. Ez akkor még életveszélyes volt, minden csoportosulás államellenes összeesküvésnek számított, a szemináriumban is voltak beépített emberek. Mi azért naivan odamentünk a spirituális atyához, hogy engedje meg, hogy egy héten egyszer közösen olvassuk a szentírást. Egyénileg minden nap kötelező volt negyedórát olvasni.

– Húhú, hát azt nem lehet... erre ő nem adhat engedélyt, ezt csak a rektor... – volt a válasz. Szegény gyomorfekélyes rektor két cigarettát elszívott: – Hát, na jó, uraim, egy héten egyszer, ebéd után a tanteremben leülhetnek.

Ötödévre Tomka Feri atya is tanárunk lett, és ő csepegtetett belénk a közösségi lelkiiségből valamit. Nem csak a fokolárt, akkor még ugyanúgy Taizé felé is érdeklődtünk. A lényeg akkor az volt nekünk, hogy együtt: a Szentírás közös olvasása mellett elkezdjünk valamilyen közösségi életet élni. Együtt menjünk kirándulni, a szegényeket látogatni. Mert egyébként mindenki élte a maga kis egyéni, individuális életét a szemináriumban.

Jött az ötödév vége, közeledett a szentelés, és akkor megkértük az akkori főpásztort, hogy hármunkat, akik ebben az irányban akartunk valami folytatást, ha lehet, közel helyezzen egymáshoz, mert szeretnénk találkozni, összejárni. 120 km, 220 km-re kerültünk egymástól. Nesze neked. Ettől függetlenül úgy intéztük, hogy a csütörtök szabadnap legyen, és akkor összejártunk, óriási áldozatokat vállalva, utazás éjjelnappal – közben persze káplánok voltunk.

Valamikor később, immár négyen, bementünk az akkori főpásztorhoz (az már egy másik volt), hogy mi szeretnénk, ha egy plébánián lehetnénk és majd együtt bármennyi területet vagy templomot ellátunk. Mondta, hogy szó se lehet róla. Pedig mi már azért láttunk ilyeneket, mert az NDK-ba kijárhattunk és ott már volt papi fokolár.

Hogy néz ki egy ilyen papi fokolár?

Ott éppenséggel hárman laktak, három pap, és egyikük kellett, hogy a plébános legyen, de cserélgették évenként, egy évig egyik volt, egy évig másik. Együtt laktak, együtt étkeztek, közösen láttak el több templomot. Máshol olyan papi fokolár is volt, ahol csak közelebb laktak egymáshoz és összejártak napi szinten. Mi pedig Magyarországon csütörtökönként kóstolgattuk a fokolár életét, egyre jobban együtt és aztán kiben-kiben egyszer csak megszületett a döntés, elköteleződés, hogy ezt az utat választja. Mi voltunk az elsők hárman, de aztán a következő évfolyamban jöttek már utánunk sorba. Lelkipásztorkodásban, minden feladatomban az életigével indultam, és hogy minél többet találkozzam a többiekkel. Akkor még telefon se nagyon volt, postáskisasszonyon keresztül kellett hívást

indítani. Később óriási dolog volt a fax, aztán amikor a mobilokforgalomba jöttek, akkor már könnyebb lett.

Ha azt mondd, hogy papi fokolár, akkor arra gondolunk, hogy a fokolár az egy együtt élő közösség, Istennek szentelt emberek életközössége. Miben több a ti heti találkozásotok, mintha lenne egy papi imakörötök? Hogy jelenik meg ez az életközösség?

Egyértelmű, hogy a Fokoláre lelkeségből táplálkozunk, nem csak imacsoport vagyunk, hanem Chiara Lubich írásait elmélkedjük, az egység karizmáját éljük. Aztán mindenünk közös: a lelki javakon túl az anyagi javak közösségét is éljük. Sokaknak elmondtam, hogy ez mekkora szabadságot ad. Ahogy az első keresztények. „Mindenkünk közös volt.” (ApCsel 2:44) Közösen nézzük meg, hogy kinek, mire van szüksége. Ruha, bútor, vagy éppen autó... Ami pénz van a zsebünkben – mert lehetnek napi kiadások, kell tankolni, satöbbi, – mindent azzal a felelősséggel használunk, hogy nem az enyém, hanem a közösségünké, mint egy családban.

Hogyan zajlanak ezek a közösségi alkalmak papok között?

Mi fokolárpapok igyekszünk minden csütörtökön találkozni, és közben meg skypeon, e-mailen, telefonon tartani a kapcsolatot. Van, amikor csak mi vagyunk együtt, van amikor nyitott találkozóiink vannak: akinek szimpatikus, jöhet. Vannak, akik tudják, hogy ezek fokoláros összejövetelek, életigével, Chiara karizmájával táplálkozva, de teljesen szabad mindenki, nem kell betagosodni a mozgalomba. Vannak, akik nem akarnak elköteleződni, de havonta kétszer is közöttünk vannak, mert a papi közösség, a közösségi lelkiség nekik fontos.

Aztán vannak a vasárnap esték. Minden vasárnap este nyitott, bárki jöhet. Mi kezdtük, a fokolárpapok, de bárki csatlakozhat. Vasárnap este, amikor a pap legszívesebben már leül a tévé, vagy a számítógép elé, netalántán egy üveg sörrel, nem várja senki, és érthető, hogy hullafáradtan beleroskad a foteljébe és elmagányosodik. Itt meg minden vasárnap este, hóban, esőben ott a lehetőség a találkozásra, és már a vacsora közben, ami „munkabeszélgetés”, aztán a közös esti dicséret (Zsolozsma) után ki-ki elmondhatja örömeit-fájdalmait, kiereszti a szelepeket, megújulva, „feltankolva” megy haza. Ilyen is van, ez nem fokolár, de olyan papi közösség, ami segít, hogy ne legyünk magányosak.

Itt jut eszembe, hogy húsz-harminc éve próbáltak már papok összeköltözni vagy négyen, meg is engedte nekik a püspök. Egy-két éven belül befulladt, mert nem volt közös lelkiségük, a gyarló ember nem bírta sokáig, nem fértek meg egymás mellett. Lényeges, hogy a papi közösség nem négy okos ember összeválogatva aszerint, hogy mihez ért: lelkipásztorkodás, hitoktatás,

betegellátás, stb. Hanem egy közös lelkiesség szerinti élet.

Az élet emberi dolgaiban is segítitek egymást?

Persze. Például, amikor a Havanna-lakótelepre kerültem, tiszta üres, vadonatúj plébániát kaptam, be kellett rendezni. Akkor együtt mentünk bútorot venni. Függetleneket! A sógornőm butikos, és felajánlotta, hogy az ablakokat majd ő befüggetlenyözi. De én mondtam neki, hogy ne haragudj, ezt mi papok akarjuk kiválasztani. És akkor mentünk, négy férfi, a függetlenboltnba. Nem is tudom, hány tekercest leszedettünk, végül már begurult az eladó: – Miért nem hozta el valamelyikük a feleségét ide?! – De kabátot is, vagy bármit. Együtt vettük. Nagyon természetes volt. Vagy éppen rászólunk egymásra, hogy figyelj, neked már a nadrágodat ki kellene cserélni...

Testvérileg figyelmeztettek egymást?

Igen, viccből is szoktuk mondani, hogy rám nem szól a feleségem, hogy hogyan vagyok felöltözve, de egymásnak szoktuk szólni. Vagy odafigyelünk egymás egészségére. Igenis, menj el orvoshoz, ez fontos. Minden területen segítjük egymást.

Családoknál vannak a családi ünnepek, mi is megünnepeljük a születésnapokat, névnapokat. Együtt járunk túrázni, úszni, nyaralni. Azért együtt, mert törekszünk erre: Legyetek család! Nem szentek gyülekezete vagyunk természetesen, de már egy közös elmélkedés, egy lelki gondolat is újra helyre tesz, ha valaki éppen kicsit eltévedt volna.

Te hogyan védekezel a kiégés ellen?

Amiket eddig elmondtam, az mind fontos, mert munka az éjjel-nappal van, és tényleg ki lehet égni. A közös lelkiesség, Chiara karizmája által táplálva vagyunk. A másik a személyes lelki élet, nemcsak miséznek, aztán kész... ennek veszélyét tapasztalom magamon is. Miséznek, de aztán indul a lavina, és ha nem vigyázok, akkor a zsolozsma, rózsafüzér már könnyen elsikkadhat. Figyelnem kell, mi Isten akarata. Kezdődik a nap... nem mindegy, hogyan kezdem. Megreggelizek, megyek a szobámba, először a számítógépet kapcsolom be, a tornyosuló feladatokhoz fogok... Aztán megállok: ezt fontos most megcsinálni? Nem. Először szépen imádkozzok, zsolozsma legyen, és akkor majd utána jöhet a többi. Nem pedig este 11, és jaj, még minden hátravan. Erre is volt már példa. De ez még a jobbik eset. Tudom, sokan teljesen elhagyják. Vagy aki szabadságra megy, nem is miséznek. Tehát ha kihagy az ember a lelki életben, azt megéri, és jön a kiégés. A lelki életre mindig odafigyelni, ne a végére hagyjam, ha

már lesz időm – a saját érdekemben is – igenis üljek neki és imádkozzok. És: „akár esztek, akár isztek, tegyetek mindent Isten dicsőségére!”

Lehetne szerinted valamilyen intézményes segítséget adni, hogy az egyházmegye papok, akik nem szerzetesek, ne magányosodjanak el?

Próbálkozások eddig is voltak. Például az egyházmegye kinevez egy egyházmegyei spirituálist, aki körbelátogatja a papokat, beszélget velük, odafigyel rájuk. Sajnos ez még édeskevés. Most pl. a váci püspök, úgy tudom, főállásban kinevezett egyet (más egyházmegyében is van). De hogy fog ez működni?

Vagy van egyházmegyei szinten is úgynevezett lelki nap, rekollekció. Havonta egyszer legalább együtt vannak a papok, de ezt is reformálni kellene. Most meghallgatunk két előadást, aztán legfőljebb van szünet meg ebéd. Nem előadások kellenének, hanem sokkal több kiscsoportos beszélgetés, hogy hadd mondják ki a papok azt, ami bennük van: az örömeiket, a fájdalmaikat... Sokkal rendszeresebbé kellene tenni a kötetlenebb együttléteket. Tehát visszatérve a kérdésre, biztos segítene, ha együtt lakhatnának, meg ha a lelkükkel is jobban törődne valaki. Ugyanakkor senkit nem lehet rákényszeríteni. Ugyanis ezekre a ritkább, úgynevezett kötelező összejövetelekre se jön el mindenki. Nem érnek rá, mondják. Nekem, amióta pap vagyok, ki van húzva a naptáramban minden csütörtök, és akkor nincs program. Akkor is, ha heti húsznál több hittanórám van, mint az első helyemen, megengedte a plébános, hogy a csütörtök szabadnap, csak a többi munka el legyen végezve. A szabadnapomat mindig papok között töltöttem. Tehát van, aki azzal a kevés lehetőséggel sem él, ami adva van... De most a Kaposvári Egyházmegyében is van kezdeményezés az együtt lakásra..., talán máshol is... Sokan látják ezt, csak ezért-azért nem merik elkezdni.

Mi ebben a szerepe a híveknek? A plébániai közösség csak munka, vagy lehet töltökezősi hely a pap számára is?

Hát igen. Van is ilyen mondás, hogy amilyenek a hívek, olyan a papjuk. Miért magányos egy csomó pap? Van, aki nem is nagyon akar foglalkozni az emberekkel, megcsinálja a kötelességét, miséznek, esket, temet, ezeket szépen, becsületesen elvégzi, de nem foglalkozik emberekkel. Ez kiégés meg magány ellen is fontos lenne. Jön valaki keresztelőt jelenteni, beírja az adatokat, mikor akarnak keresztelni, vasárnap, jó, jöjjenek. Én meg azért csak meghívom egy-két beszélgetésre. Ha már idejön, akkor foglalkozzok vele. „Tanítsátok őket... tegyék tanítványaimmá...” –

mondja Jézus. Ha ennyit megtenne minden pap, már nem lenne magányos.

Vagy megpróbál valami csoportot összehívni fiatalokból, felnőttekből, családokból... akkor a hívek szerepe, hogy jöjjenek, ha már hívják őket, mert a pap elveszti a kedvét, hogy csinálná, de nem jön senki. A hívek is felelősek a papjaikért: élni és éltetni. A papból is sok mindent ki lehet „szeretgetni”. Van, ahol nem a pap kezdeményezi a közösségi összejövetelt, hanem alulról a hívek. Olyan plébániát is ismerek többet, ahol a pap nem tett ez ügyben egy lépést se, de volt egy-két aktív hívő, összeszedtek pár emberből csoportot, nagy nehezen beengedte őket az atya a plébániára, aztán volt, amikor már be is ment közéjük, és akkor tessék, feléledt a papbácsi is.

Te hogy képzeld el az időskorodat? Hol, hogyan, mi lebeg előtted, mint ideális megöregedés?

Nálunk 75 éves korban kötelező lemondani a plébánosságról, de nem a papságról. Aztán van, akit marasztal még a főpásztor és akkor ott van, amíg a kelyhet emelni bírja, a hívek nyakán. Én azért úgy képezem, hogy szeretném, ha 75 évesen a plébánosság terheit levinnék a vállamról. Mert szörnyű, minden nap mi mindennel kell foglalkozni, ami nem papi feladat lenne. Én meg továbbra is szívesen lelkipásztorkodok. Amit kell: lelki beszélgetések, gyóntatások, mise...

Egyébként mi, fokolárpapok vettünk egy papi házat, már vannak lakói is. Ha megöregszünk és még bírunk mozogni, akkor ott együtt lagnánk. Előtte már foglalkoztunk azzal a gondolattal, hogy egy idősek otthonában lefoglalunk pár szobát, hogy ott is együtt lehessünk, folytathassuk az életünket, ha már nem kint leszünk plébánián vagy ellátásra szorulunk. Ez most is fennáll, hogy ott a papi ház, oda mehetünk, akik elértük a nyugdíjas kort, és ha már tényleg ellátásra szorulunk, akkor egy időotthonba, de ha lehet, együtt.

Mit gondolsz, a jelenlegi papképzésben jobban hangsúlyt kap már a közösségi szemlélet, mint a te korodban? Mennyire vannak a mostani kispapok felvértezve emberi szempontból is, nemcsak a teológiai tudás szempontjából?

Ez nehezen indult vagy indul. Tudósoknak vannak kiképezve és az egyéni lelkiséggel. Nem közösségi lelkiségre vannak nevelve. Most már a szemináriumokban megengedik, hogy a különböző lelkiségi mozgalmak szerint összejöhetnek, életige-kör, imacsoportok léteznek, de szigorúan a napirend keretein belül, nem ez a prioritás. Az is óriási vívmány, hogy fél évre, egy évre kimehetnek gyakorlatra plébániára. Ez se volt korábban, csak pár éve indult. Korábban egy évben egyszer, hivatások vasárnapján kimehettek és akkor ott töltöttek egy hétvégét. Ez tehát elindult, de még nem egyértelmű mindenütt. Most is

éppen a váci püspök akar kiküldeni két kispapot a plébániára lakni, akik majd valami szociális területen egy évig dolgoznak, hogy belekóstoljanak az életbe. Ez egyfajta hivatástisztázó is: most kint lesznek, dolgozzanak munkahelyen fizetésért és utána majd szóba kerülhet a papság.

Azért, hogy már érettebb személyiséggel legyenek pappá?

Igen, hogy ne rögtön a szemináriumból röpüljenek ki. Ezek már óriási dolgok. Most volt a diakónusszentelés, ők még egy évig diakónusok, és szolgálnak plébániákon. Ott már gyakorolhatják a lelkipásztorkodást, de a diakonátus már elkötelezettség, az már szentség, ott már nincs nőülés, meg egyebek. Tehát még előbb kellene. Magyarországon nem, de van, ahol két év után kiküldik őket, hogy még minden elkötelezettség nélkül szagoljanak bele a plébániái munkába. Kint él a terepen, aztán vagy visszajön vagy nem, folytatja vagy nem folytatja a szemináriumot.

Ez rizikós, mert lehet, hogy néhányan nem jönnek vissza.

Persze. Bennünket még katonának vittek el a hatvanas években. Szeptemberben elkezdtük a tanulmányainkat huszonegyen, két hónap se telt el, jött a katonai behívó ötünknek. Jó volt, hogy a szemináriumba már belekóstoltunk, aztán két év katonaság, ott persze mindent megtettek, hogy tűzzel-vassal kiirtsák belőlünk, hogy mi papok legyünk. Szó szerint megkínóztak bennünket. Sportszázadba kerültünk, összegyűjtöttek bennünket: cigányok, börtöntöltelékek és kispapok. Na, ezeket kell kinyírni vagy nyírni legalábbis. Hajtottak éjjel-nappal bennünket, testi-lelki téren, volt ott próbatétel bőven. Ebből négyen utána visszamentünk a szemináriumba. Aztán a többi kispap ott nyöszörgött, hogy egy héten egyszer takarítani kellett, mi pedig csak lestük, mi a bajuk, nekünk éjjel-nappal mosni kellett a követ, hát nekünk szanatórium volt a katonaság után a szeminárium.

Akkor ezt javasolod a problémák megoldására, hogy vissza kell hozni a katonaságot?

Nem kell a katonaságot, de két-három év szeminárium után menjenek ki egy évet terepre, szerezzenek tapasztalatot, és ha visszajönnek, akkor jó. Nagyobb esély van. Egyébként mindig érvényes, hogy „aki áll, vigyázzon, hogy el ne essen”.

Szóval hál' Isten, hogy efelé már történnek lépések. De magában a szemináriumban még mindig filozófia, meg dogmatika, meg az örökös tanulás. Nem annyira lelkipásztorkodásra vannak felkészítve és minden ítékezés nélkül, de nem föltétlenül a legjobb lelkipásztorok képzik őket. Mert ők maguk sem sokat

lekipásztorkodtak általában. Az is furcsa, hogy aki addig csak iskolapadban ült, Rómában végzett, máris megy be a szemináriumba tanítani. És persze professzora a nem tudom milyen tantárgynak, na de várjunk, ezek meg papok lesznek... azzal meg ki törődik? Itt még vannak hiányosságok. Amikor kispapok itt vannak nálam gyakorlaton, tátott szájjal hallgatják, amikor mondok nekik eseteket, mindegy, hogy keresztelezés vagy jegyesoktatás, vagy bármi.

És akkor még nem beszéltünk a templomfelújítás, gazdálkodás kérdéseiről...

Arról még nem, hogy nekem kell építésvezetőnek lennem, meg menedzsernek, meg nem tudom minek. De csak ha a lekipásztorkodást nézem, hogy milyen esetekkel találkozom... el se akarom hinni. Teljes tájékozatlanság! De hála Istennek, hogy jönnek! A mínusból kezdve el kell kezdeni ezekkel az emberekkel is foglalkozni. De erre egyáltalán nincsenek felkészülve a kispapok. Pedig ez a papi élet a valóságban.

2020. július 17.

A VALLÁSRÓL (HAMVAS ÉS GURDJIEFF)

HAMVAS BÉLA

KARNEVÁL VII. FEJEZET

Tristan köhög és nekiül. Felkönyököl, fejét két tenyerébe fogja és olvas.

Mi is az a vallás? Persze ha önök a vallás szót hallják, tüstént lágy feszélyben vannak. A szó iránt való bántóan külső hódolat kötelező. Mindenki legünnepélyesebb faszádját ölti fel. Sem vigyorogni, sem köpködni, sem dohányozni nem ildomos, sőt a nőknél a kivágott ruha is megbotránkoztató. A dolog egy kicsit unalmas, viszont mindenki, nemde? Ásítani nem szabad, csak a végén. Szóval a vallás az a kényelmetlenség, amikor minden másképpen van, mint ahogy a valóságban van. Szemeiket kiforgatják, sóhajtoznak és sopánkodnak, és valamilyen óvatos és kínos illemtől óhajtanak betartani, és csaknem úgy érzik magukat, mint a püspök úr párnázott előszobájában. Mégiscsak bolond lények vagyunk, vagy nem? Egész életünkben a koszban hentergünk, de időnként szükségünk van arra, hogy valamilyen képletes és ájtatos hazugságban langyos lélekfürdőt vegyünk, lehet, hogy komiszságainkhoz új erőt nyerjünk. Ki tudja?

Egyszer valakitől a jóságról lesújtó véleményt hallottam. Az illető semmit sem tartott oly aljasnak és a vallástól oly idegennek, mintha valaki jó. A vallástól a

legmesszebb a morál van. Ezt a tételt elfogadom, és e mellett óhajtok kitartani. Sőt én tudom, hogy a vallás és a morál összetéveszthetetlen. Amit én a vallásban fontosnak tartok, éppen ez. Az igazi vallásos aktusban, és pedig kivétel nélkül minden esetben, valamely bűn, de nem is közönséges, hanem ritka és kivételes, sok esetben hajmeresztő bűn hirtelen, valamely szakrális érintésre felmagasztosul. Ez az! E pillanatban az ember valamiképpen Istennel a lehető legközvetlenebbül érintkezésbe kerül. Absztrakt? Mindjárt megmagyarázom. Ah, önök is olyanok, mint a tanítványok. Csak a példázatokat értik, magát a dolgot nem. Példa a görög tragédia. Agamemnón király lányát, Iphigeneiát, hogy kedvező szelet kapjon, az oltáron feláldozza. A jó ember tökhülyén bámul. Ez az Agamemnón igazán gonosz ember. Teremtő Atyám, saját leányát! Ez sok. Ilyesmit nem szabadna megengedni. Hiszen ez bűn! Hol a törvényszék? Büntető törvénykönyv. Orestés megöli anyját. Börtönbe vele! A bíróság a rémtettet példásan torolja meg. Vagy, kérem szépen, itt van a mi pompás Ábrahámunk. Már ott áll az oltárnál, egyetlen fiát, a kis Izsákot megkötözte, a kőre fekteti, és a kés után nyúl. De kérem, aggastyánál az ilyen bestialitás igazán ritka. Itt van Dávid király, mindnyájan tudjuk, hogy erkölcsi életvezetése nem volt valami példás, a női hús szépségére különösen érzékeny volt. És ez a Dávid zsoltárokat írt, amelyek, valljuk meg, szépek, sőt ezek a zsoltárok mélyen vallásosak. Szemtelen hipokrita volt. Éjszakáját érzéki mámorban töltötte, reggel, mikor feje fájt, rosszkedvében és a csömörtől verseket írt. Piha. Ó, igen, egyszer azt olvastam, az embert semmi sem tudja olyan közel hozni Istenhez, mint valamilyen forró bűn, a bánat maró szenvedélye.

De még ennél is több. Ismerem, sajnos csak távoli látásból, mint az ígéret földjét, a tisztult amoralitásnak azt a birodalmát, amelyben jó és rossz nincs többé, bűn és erény között különbség nincs, mert minden szó, gondolat és tett Istentől sugárzik, és az emberen keresztül hozzá visszatér. Ismerem az erkölcs fölötti birodalmat, ahol Agamemnón és Orestés és Ábrahám és Dávid a kivételes, vallásos percekben élt, amikor bűnt követett el, de éppen ebben a bűnben magasztosult fel és példa lett, nagyobb és mélyebb példa, mintha a koldusnak alamizsnát adott volna, vagy más valamilyen olcsó és silány jótettet követett volna el, mint amikor az igazán jó ember barátjának száz forint kölcsönt ad, merő jószívűségből, de, persze, váltót kér. Micsoda jóság! Nos, kérem, én a vallásos aktus számomra egyetlen érthető jellemvonásának a szakrilégiumot vagy mondjuk a káromlást tartom.

Mindjárt meg is mondom, hogy miért. A mi szociális hétköznapiunkat a magasabb világtól igen erős és magas és szilárd és kemény falszerű valami választja el, és ezen a falon az ember semmiféle kenettel nem tudja